

International Jubilee Scientific Conference

**Economics and Management
in the 21st Century – Solutions
for Sustainability and Growth**

8-9.11.2011

**Conference papers
Volume 2**

**Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2011**

Публикуваните доклади не са редактирани и коригирани. Авторите носят пълна отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници, както и за езиковото оформление на текстовете.

© Колектив
© АИ „Ценов“, Свищов, 2011

ISBN 978-954-23-0678-8 (т. 2)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧНИ И ПРАКТИКО- ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА СЧЕТОВОДСТВОТО В БАНКИТЕ <i>ВЕНЦИСЛАВ Д. ВЕЧЕВ, ас. д-р</i>	288
ВЪТРЕШЕН ОДИТ – РАЗХОДИ И ПОЛЗИ <i>МОМЧИЛ Б. АНТОВ, ас. д-р</i>	296
СЪВРЕМЕННИ ПОДХОДИ НА УПРАВЛЕНСКОТО СЧЕТОВОДСТВО ЗА ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА РАЗХОДИТЕ В ЛЕЧЕБНИТЕ ЗАВЕДЕНИЯ ЗА БОЛНИЧНА ПОМОЩ <i>РАЙНА СТ. ПЕТРОВА, гл. ас.</i>	303
СТРУКТУРНИ РАЗЛИЧИЯ В ЕНЕРГИЙНОТО ПОТРЕВЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВОТА В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2000 – 2009 Г. <i>МАРГАРИТА С. ШОПОВА, гл. ас.</i>	311
БИЗНЕС КОМБИНАЦИИТЕ В КОНТЕКСТА НА ПРИЛОЖИМИТЕ СЧЕТОВОДНИ СТАНДАРТИ <i>ИАНА Т. КРУМОВА, гл. ас.</i>	319
ПРОБЛЕМИ ПРИ ОТЧИТАНЕТО НА ДЪЛГОВИТЕ ИНСТРУМЕНТИ <i>ЦВЕТАН Е. ЦВЕТКОВ, гл. ас.</i>	327
КЛЮЧОВИ ЕЛЕМЕНТИ ПРИ АНАЛИЗ НА ДИСТРИБУЦИОННАТА ДЕЙНОСТ <i>КРАСИМИР Г. КУЛЧЕВ, гл. ас.</i>	334
СЧЕТОВОДСТВОТО КАТО КОНТРОЛНА СИСТЕМА <i>БЛАГИЦА ЙОВАНОВА, ас. м-р</i> <i>АЛЕКСАНДАР КОСТАДИНОВСКИ, доц. д-р</i>	339
ОРГАНИЗАЦИОННИ ЕТАПИ В ПРОЦЕСА НА ТЕКУЩОТО СЧЕТОВОДНО ОТЧИТАНЕ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ЗА КОЛЕКТИВНО ИНВЕСТИРАНЕ <i>СОФИЯ И. ИЛИЕВА, ас.</i> <i>ВЕСЕЛИН П. ДЕКОВ, докторант</i>	347
КРИЗИСНОТО РАЗВИТИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА НЕДЕЙСТВИТЕЛНОСТ НА ПРЕДПОЛОЖЕНИЕТО ЗА ДЕЙСТВАЩО ПРЕДПРИЯТИЕ <i>КОНСТАНТИН ВЕЛЧЕВ, ас.</i>	354
ОСОБЕНОСТИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА БАЗОВИТЕ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ, ТЪРГУВАНИ НА БЪЛГАРСКА ФОНДОВА БОРСА – СОФИЯ АД <i>ТОДОР АТ. ТОДОРОВ, ас.</i>	361
ЗА ВРЪЗКАТА НА РАЗХОДИТЕ СЪС СЕБЕСТОЙНОСТТА И КАЛКУЛИРАНЕТО В ПРЕДПРИЯТИЯТА СЪС СТРОИТЕЛНА ДЕЙНОСТ <i>ГАЛИНА С. ЧИПРИЯНОВА, ас.</i>	368

TABLE OF CONTENTS

	page
PLENARY REPORTS	5
NATIONAL AND INTERNATIONAL ASSUMPTIONS <i>ATANAS DAMYANOV, Prof. DSc (Econ)</i>	7
KNOWLEDGE AS AN ECONOMIC CATEGORY <i>LYUBEN D. KIREV, Prof. PhD (Econ)</i>	21
ACCOUNTING, CONTROL, AUDIT, STATISTICS AND MATHEMATICS	35
ACCOUNTING - TOOLS FOR REPORTING ACTIVITIES BUSINESSES WHEN HE FELL IN COURT AND BANKRUPTCY LIQUIDATION <i>MARIN. D. DIMITROV, Prof. DSc (Econ)</i>	37
PLANNING CAPITAL INVESTMENTS <i>ALEKSANDAR D. KOSTADINOVSKI, Assoc. Prof., PhD</i> <i>BLAGICA G. JOVANOVA, Ass. M.Sc</i>	45
IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IFRS) AND THEIR IMPACT ON ECONOMIC GROWTH <i>OLIVERA GORGIEVA-TRAJKOVSKA, Assoc. Prof., PhD</i> <i>EMILIJA MITEVA-KACARSKI, M.Sc.</i>	53
ABOUT THE ESSENCE OF PERFORMANCE AUDIT AND IT'S DIRECTIONS WITHIN THE PUBLIC SECTOR <i>GEORGI N. NIKOLOV, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	61
MODELS FOR DETERMINING THE CORPORATE FINANCIAL ACCOUNTING PERFORMANCE <i>GEORGI BATASHKI, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	69
BALANCED BUSINESS ANALYSIS AND PROTECTING THE STABLE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF FINANCIAL AND ECONOMIC CRISIS <i>MARKO TIMCHEV, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	79
MOTIVATION TO COUNTERACT THE TAX RACKET <i>EMILIYAN ST. TANANEEV, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	87
THE ACCOUNTANCY - PAST, PRESENT, FUTURE <i>MIHAIL D. MIHAILOV, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	93
ACCOUNTING ASPECTS OF RECOGNITION AND WRITE-OFF OF FINANCIAL INSTRUMENTS IN THE ENTERPRISE <i>ATANAS B. ATANASOV, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	99

AGRICULTURAL CENSUS 2010 – OPPORTUNITIES FOR ECONOMIC AND SOCIAL CHARACTERISTICS OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN BULGARIA <i>POLYA G. ANGELOVA, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	105
ANALYSIS OF LONG-TERM TANGIBLE ASSETS IN AGRARIAN ENTERPRISES <i>KIRIL P. MITOV, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	113
SOME ASPECTS OF THE ANALYSIS RELATIONSHIPS „EFFICIENCY AND ECONOMIC GROWTH“ <i>MARGARITA GERGOVA, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	121
IMPACT OF PRICE FLUCTUATIONS ON FINANCIAL STATEMENTS <i>ROSITSA TS. SIMEONOVA, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	127
THE CONTROL AND MANAGEMENT SYSTEMS IN THE HIGHER SCHOOLS – EFFICIENCY AND EFFECTIVENESS <i>GEORGI S. IVANOV, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	134
MAIN TRENDS IN THE EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT IN BULGARIA (2000 – 2009) <i>LYUBOMIR I. TODOROV, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	142
AUDIT RISK <i>KRUM P. KRUMOV, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	149
REGIONAL ASPECTS OF UNEMPLOYMENT IN BULGARIA <i>PLAMEN I. PETKOV, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	157
PROBLEMS IN ACCOUNTING FOR COSTS OF STAFF TRAINING <i>GALIA S. IVANOVA – KUZMANOVA, Assoc. Prof., PhD (Econ)</i>	165
THE FINANCIAL-ECONOMIC ANALYSIS – SOLUTIONS FOR STABILITY AND GROWTH OF THE ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION <i>ROSITSA N. IVANOVA, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	171
ALTERNATIVE APPROACHES FOR BUSINESS EFFECTIVENESS ASSESSMENT <i>LYUBOMIR V. TODOROV, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	179
ACCOUNTANCY AND ACCOUNTING INFORMATION – RESOURCE FOR STABILITY AND GROWTH IN THE ENTITY <i>PETYA, I. PETROVA, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	186
IMPACT OF THE CHANGES IN THE ACCOUNTANCY ACT ON THE DOCUMENTS, THEIR AUTHENTICITY AND PROBATIVE VALUE <i>SLAVENA G. STOYANOVA, Head Assist. Prof., PhD</i>	193

MAIN COMPONENTS IN FORMATION OF THE FINANCIAL RESULT FROM AGRICULTURAL ACTIVITY <i>ELENA G. GERGIEVA, Head Assist. Prof., PhD</i>	201
STATISTICAL ESTIMATE OF THE IMPACT OF FOREIGN TRADE ON THE ECONOMIC GROWTH IN BULGARIA <i>KRASIMIRA B. SLAVEVA, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	206
EVALUATION AND ANALYSIS OF CHANGES IN AVERAGE AND THE MARGINAL PROPENSITY TO CONSUMPTION AND SAVINGS BY DECILE GROUP <i>STELA ST. TSANOVA, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i> <i>TSVETELINA EM. TSANOVA, PhD student</i>	214
ACCOUNTING TITLE ASPECTS OF THE INTERNAL COMMUNITY TRADE <i>RUMYANA B. MIHAYLOVA, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	220
TYPES OF RESPONSIBILITIES THAT CAN BE SEARCHED AT RESULT OF CONTROL ACTIVITY <i>PEPA M. STOYKOVA, Head Assist. Prof., PhD (Econ) LL.M.</i>	226
ACCOUNTING PROBLEMS RELATED TO CORPORATE TAXATION <i>IVAN Y. ANDREEV, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	233
CUSTOMS – BARRIER ADMISSION OF COUNTERFEIT GOODS ON THE TERRITORY OF THE EUROPEAN UNION <i>ZORNITSA G. PETKOVA, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	240
METHODICALLY CHARACTERISTICS OF THE DIAGNOSTIC EVALUATION IN THE AUDIT <i>SILVIYA D. KOSTOVA, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	248
MANAGEMENT COSTS IN BUSINESS <i>BOZHIDAR M. BOZHILOV, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	255
THE PROFESSION OF MANAGEMENT ACCOUNTANT – EUROPEAN AND NATIONAL ASPECTS <i>RADOSVETA Y. KRASTEVA-HRISTOVA, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	260
ACCOUNTING ASPECTS OF THE BUSINESS OF BUYING OF WASTE <i>KALIN Y. YONOVSKY, Head Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	268
AUDIT CHANGES IN ALBANIA AS AN INSEPARABLE PART OF GLOBAL CHANGES <i>ALKETA ZHEKU, PhD</i>	272
STRATEGY-CENTERED REWARD SYSTEMS IN CORPORATE ORGANIZATIONS <i>MIHAIL ZH. MUSOV, Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	279

THEORETICAL, METHODOLOGICAL AND PRACTICAL PROBLEMS RELATED TO THE ACCOUNTING SYSTEMS OF COMMERCIAL BANKS <i>VENCISLAV D. VECHEV, Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	288
INTERNAL AUDIT - COSTS AND BENEFITS <i>MOMCHIL B. ANTOV, Assist. Prof., PhD (Econ)</i>	296
MODERN APPROPRIATE MANAGEMENT ACCOUNTING FOR THE EFFECTIVE MANAGEMENT OF COSTS IN HOSPITAL <i>RAYNA ST. PETROVA, Head Assist. Prof.</i>	303
STRUCTURAL DIFFERENCES IN THE ENERGY CONSUMPTION OF THE HOUSEHOLDS IN BULGARIA (2000 – 2009) <i>MARGARRITA S. SHOPOVA, Head Assist. Prof.</i>	311
BUSINESS COMBINATIONS IN THE CONTEXT OF THE APPLICABLE ACCOUNTING STANDARDS <i>DIANA T. KRUMOVA, Head Assist. Prof.</i>	319
PROBLEMS IN THE ACCOUNTING OF DEBT INSTRUMENTS <i>TSVETAN E. TSVETKOV, Head Assist. Prof.</i>	327
KEY ELEMENTS IN ANALYZING THE DISTRIBUTION ACTIVITY <i>KRASIMIR G. KULCHEV, Head Assist. Prof.</i>	334
ACCOUNTING AS A CONTROL SYSTEM <i>BLAGICA G. JOVANOVA, Ass. M.Sc</i> <i>ALEKSANDAR KOSTADINOVSKI, Assoc. Prof., PhD</i>	339
PROGRESS STEPS IN THE PROCESS OF CURRENT ACCOUNTING IN UNDERTAKINGS FOR COLLECTIVE INVESTMENT <i>SOFIYA I. ILIEVA, Assist. Prof.</i> <i>VESELIN P. DEKOV, PhD student</i>	347
<i>THE CRITICAL DEVELOPMENT OF A BUSINESS ENTERPRISE AS A PRECONDITION FOR A HYPOTHESIS OF INVALIDITY OF AN "GOING CONCERN"</i> <i>KONSTANTIN VELCHEV, Assist. Prof.</i>	354
SPECIFIC CHARACTERISTICS OF ACCOUNTING ON THE BASIC FINANCIAL INSTRUMENTS TRADED ON THE BULGARIAN STOCK EXCHANGE – SOFIA <i>TODOR AT. TODOROV, Assist. Prof.</i>	361
THE CONNECTIONS "COST-COST PRICE" AND "COST-CALCULATION" IN COMPANIES WITH CONSTRUCTION ACTIVITY <i>GALINA S. CHIPRIYANOVA, Assist. Prof.</i>	368

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ“ – СВИЦОВ

Международна юбилейна научна конференция

**ИКОНОМИКАТА И УПРАВЛЕНИЕТО
В ХХІ ВЕК - РЕШЕНИЯ ЗА СТАБИЛНОСТ И РАСТЕЖ**

8-9.11.2011 г.

Сборник доклади
Том 2

ISBN 978-954-23-0678-8 (т. 2)

задължения се изпълнява счетоводно през целия ликвидационен срок и в условията на много технически процедури за определяне на тяхната продажна цена. Субекти, които имат права да определят продажната цена на ДМА са независимите оценители с придобит сертификат по Закон за независимите оценители¹¹. Иначе продажбата на веществени дълготрайни и краткотрайни активи е стопански процес, който се отчита от счетоводството на предприятията в ликвидация чрез операционно-резултатната сметка 707 Приходи от ликвидация на предприятието;

г) Ликвидаторът по ТЗ - чл.268, ал.2, има и задължението от инкасираната парична сума в банковата набирателна сметка оперативна да изплаща задълженията - дългосрочни и краткосрочни, към кредиторите на предприятието в ликвидация.

Ликвидацията, макар да е негативен стопански процес за предприятието, се съпътства с извършването на съответни разходи. Констатацията за тях е, че са еднотипни по вид и многократно се извършват през ликвидационния срок: за независими оценители, за административно обслужване, за труд и осигуровки. Възникването на всеки от тях се осчетоводява чрез сметката за него от група 60, след което се отнася по предназначение с дебитирването на сметка 618 Разходи при ликвидация на предприятието. Преценява се за логично, щото сметка 618 да се закрие със сметка 707, като по този начин счетоводно се коригира с тях нетният приход от продажбата на веществени актив и вещни права.

Счетоводният стандарт 13 - т.3.6, изисква активите и пасивите, които в условията на ликвидация на предприятието не могат да се реализират, се отписват за сметка на резервите. Имуществото, което остава след удовлетворяване на кредиторите, да се разпредели между съдружниците, респ. между акционерите - чл.371 от ТЗ. То обаче може да стане, като се установи сумата на ликвидационния капитал по сметка 104 Ликвидационен капитал при ликвидация на предприятието. Всеки от съдружниците, респ. акционерите получава разпределената за него сума от ликвидационния капитал и се закрива набирателната банкова сметка.

* * *

В заключение, ликвидаторът изготвя финансов отчет, в счетоводния баланс на който сумата на актива и пасива са нулеви. Финансовият отчет на предприятието в ликвидация се обсъжда и приема от ръководните му органи, като те вземат решение за освобождаване от отговорност на ликвидатора. Те ведно с представяне на финансовия отчет подават искане за заличаване от Търговския регистър на предприятието в ликвидация.

¹¹ Закон за независимите оценители. ДВ, бр. 98 от 2008, изменен и допълнен с бр. 49 и 62 от 2010.

ПЛАНИРАНЕ НА КАПИТАЛНИТЕ ИНВЕСТИЦИИ

АЛЕКСАНДАР Д. КОСТАДИНОВСКИ, доц. д-р¹
БЛАГИЦА Г. ЙОВАНОВА, Асс. м-р¹

PLANNING CAPITAL INVESTMENTS

ALEKSANDAR D. KOSTADINOVSKI, Assoc. Prof. PhD
BLAGICA G. JOVANOVA, Asst. M.Sc

Ключови думи: капиталните разходи, сметководственото планиране, капиталните инвестиции, инвестиционния портфейл.

Key words: capital expenditures, accounting planning, capital investments, investment portfolio

Планирането на капиталните разходи е много важно за дългосрочната финансова стабилност, особено в условия на мащабна инвестиционна активност. Точното планиране с разположените средства прави навремено превземане на планираните инвестиционни проекти на компаниите, без да се навреди на ликвидността и платежоспособността на същата. Голямата свързаност помежду сметководственото планиране и портфейла -анализите, които се правят в компаниите, а които от своя страна се свързани с инвестиционните улагания и планирането на инвестициите като част от интегралния процес на сметководственото планиране, се прави в три основни области: избиране на инвестиционния проект, определяне на съвкупния износ на капиталните разходи които ще прави компанията и дефиниране на възможните начини на финансиране на инвестиционния портфейл.

* * *

1. Влиянието на капиталните инвестиции

Планирането на капиталните разходи е една от най-важните операции за дългосрочната финансова стабилност на която и да е компания която работи в частни пазарни условия. Съществуват два основни сметководителни проблеми които са свързани с дългосрочните средства. Първият е определяне колко от съвкупните разходи трябва да бъдат изчислени като разход на текущия сметководителен период. Другия е определяне колко трябва да останат като средства които са за използване в бъдещите периоди.²

Процеса на инвестиране в капиталните средства имат за резултат

¹ Икономически факултет, Университет „Гоце Делчев“ – Штип, Република Македонија. E-mail: aleksandar.kostadinovski@ugd.edu.mk; E-mail: blagica.jovanova@ugd.edu.mk

² Needles, B., H. Anderson, J. Caldwell. Principles of Accounting, Fifth Edition. Houghton Mifflin Company, 1993, s. 441.

повече разширявания и възможни последствия които не се срещат при ежедневните разходи при работата. Като първо трябва да се спомене факта че след като фондовете са използвани за оборудване и обзавеждане, може да мине по-дълъг период от време същите да бъдат обновявани. Непотребните разходи от този вид не могат да бъдат вземзедени без да се стигне до сериозни загуби на инвеститора, където може да се стигне до фалиране и други финансови злополуки. Второ, наголемяването на капиталните инвестиции ще предизвика по-високо ниво на рентабилност в работата. По-точно след голямите разходи за оборудване, машините и обзавеждането ще се получат по-голями разходи за амортизация, разходи за застраховане, данъци на имот както и по-голями разходи за поддържане. Всичко това има голямо влияние на наголемяването на обема на продажбите на нивото на което претприятието ще започне да прави печалба.

В днешните конкурентни условия на работа, задължително е за компаниите на направят значителни инвестиции във средствата които трябва да подобрят продуктивността и да използват технологическите предимства които са били налице в опремата за производство. Такава възможност може да направи да има налице допълнителен риск свързан с наголемяване на разходите за строежа и оборудването. Решенията на мениджмънта в тази посока трябва да се засновават на аналитични методи. Съществуват повече математически техники които могат да се ползват при оценяването на инвестиционните проекти и системното разработване на приоритети.

2. Методи на оценяване на проектите

С цел преживяване на дълг срок, претприятието мора да осществи разумна стъпка на възвращаемостта на инвестирани фондове. Като следствие от това, особено внимание се обръща на техниките за оценяване на предложенията за капиталните разходи. Всепък оценяването е само едно основно условие за ефикасна администрация на програмата за капиталните разходи. В също време важно е ефективното планиране и контрол на такива разходи, защото дългосрочното използване на ресурсите наголемява финансовия риск, обема на разходите е значима и икономическите наказания за лошите решения са високи, и решенията които се взимат в тази област обезпечават структура която поддържа оперативните активности на претприятието.³ Програмата за капитално инвестиране ще доведе до най-добри резултати само тогава когато в предвид се вземат най-добрите предложения и всички разумни алтернативи свързани със всяко предложение са предмет на анализ с цел скениране и оценяване. Идеите трябва да идват от всички сегменти на претприятието. Всеки в претприятието трябва да участва

³ Usry, M., L. Hammer, W. Carter. Cost accounting, Planning and control. Sout-Western Publishing Co, Cincinnati, 1990, s. 727.

в активността която е в домена на собствените технически знания и способности, авторитет и отговорност, мнение за оперативните проблеми и съществуващото лидерство и мениджмънта към проектите които са приоритетни. Мора да се води грижа за креирането и поддържането на инициатива за търсене и реализиране на добри проекти в системата.

Оценяването на количествените информации мора да бъде комбинирано с добра проценка, можеби и късмет, с цел обезпечаване на потребните знания които са в часта на капиталните разходи, които в голяма степен определят бъдещия потенциал на претприятието. При някои претприятия се чувства необходимостта от по-едноставни методи на оценяване на капиталните проекти, докато други имат необходимост от по-софистицирани методи. Тези компании които използват повече аналитични средства, като основание смятат настоящите три елемента:⁴

1. Проценка на очакваните капитални разходи, както и сумата и времето на бъдещите облиги;
2. Поставяне на техники за довеждане във връзка на очакваните бъдещи облиги с направените разходи.
3. Утвърждаване средства за оценяване на риска, които се свързва с постигане на очакваните стъпки на възвръщаемост и как промените в претположенията влияят на пресмятаната възвръщаемост.

Най-значимите методи за оценяване на проектите, които са от количествен вид помагат в утвърждаване на търсените години за който проектот ще може да очаква възвръщаемост на инвестицията, са настоящите:

- a. Оперативен метод наричен така поради това че се използва за изчисляване на оперативната ефикасност на отделите или отделенията. Може да бъде дефиниран като връзка на годишните суми в брой, допълнени за амортизация, с първоначалната инвестиция;
- b. Сметководителен метод, така наричен поради това че се използва сметководителен концепт на средната ценност на печалбите. Този метод указва на връзката по-между печалбата, като се намалява с амортизацията, със средната годишна външна инвестиция;
- c. Метода на инвестиция или метод на дискотиране на парите в брой. Този метод утвърждава временното оценяване на парите, относно изчисляването на настоящата и бъдещата ценност на фондовете.

Отделните проекти трябва да бъдат унисон с целите на претприятието и способни за осъществяването на тяхните операции. За да се постигне такъв унисон, всички етажи в организацията трябва да бъдат осведомени за целите, и различните роли които те притежават трябва да бъдат свързани с целите на организацията. Главният мениджмънт поставя целите и посоките, функцио-

⁴ Willson, J., J. Anderson, J. Bragg. Controllershship; the Work of the Managerial Accountant, Sixt Edition. John Wiley and Sons, 1999, s. 717.

налният мениджмънт формулира специфичните политики и програми за акция, които след разрешение са предмет на реализиране от страна на мениджмънта на оперативното ниво.

3. Процеса на капитално планиране

Планирането на капиталните разходи претставява процес на проектиране на конструираните инвестиции и реинвестиране на организационните ресурси и последователно обръщане внимание на такива инвестиции.⁵ Плана на инвестициите трябва да покаже обема и видовете на инвестиции (замяна, реконструкция и модернизация, разширяване и строеж на нови обекти), произхода на средствата, динамиката на улагания и сл.⁶ Плана на капиталните разходи претставява сумата и времето на антиципираните капитални разходи за бъдещия период.⁷

Основните стъпки от процеса на подготвяне на капиталния план са настоящите:⁸

1. За краткосрочният план, който се отнася на една или две години, се определя външния лимит съгласно обема на капитални разходи на компанията в цялост, за всяко отделение или процес;

2. Чрез съответните организационни органи, да се презентира ценността на инвестицията в капиталния проект;

3. Когато предложенията се приемат, се прави предварително скениране на същите с цел да се елиминират тези предложения които не поддържат стратегическият план, или които очевидно не са профитабилни;

4. След реализиране на предварителното скениране се извършва:

а. Класификация на проектите според спешността;

б. Изчисляване на предполагаемите икономически изгоди.

5. Когато данните за предложените проекти се поддават за разрешение от главният мениджмънт, финансовия персонал трябва да прегледа и провери материала като:

а. Адекватността и валидността на нетехническите данни;

б. Стъпката на обръщение и другите изчисления свързани с тях.

в. Компатибилността с другите критерии на капиталния план, с финансовите ресурси, и с финансовите ограничения на съвкупния план.

6. След като предложенията са прегледани, анализирани и разрешени от страна на главния мениджмънт, данните мора да се презентират на борда на директори който донася крайното решение.

7. Когато се приближава времето за започване на проекта, специалната разработка трябва да бъде прегледана и разрешена от страна на

⁵ Usry, Hammer, Carter. Цит. съч., с. 517.

⁶ Juklev, B. Menaxment. Икономически fakultet, Skopje, 2004, s. 370.

⁷ Needles, Anderson, Caldwell. Цит. съч., с. 982

⁸ Willson, Anderson, Bragg. Цит. съч., с. 714.

съответните членове на мениджмънта.

8. Когато стартира проекта, трябва да се изготвят периодични доклади с настаналите и планираните разходи, с цел да се удостоверят критичните информации.

9. В определено време и за определен период, след като е компетиран главния проект трябва да се направи одит чрез сравняване на текущите и проценените суми в брой.

Обикновеното стартиране в процеса на годишното планиране е поставянето на максималния капитал който може да бъде похарчен на капитални инвестиции. Главния мениджмънт ще постави планираната сума на капитал, по основание на неговото разсъждаване и вземайки в предвид настоящите фактори:⁹

- Проценените вътрешни обръщания на парите в брой
- Капиталния потенциал и разходите на външните фондове
- Настоящата капитална структура на компанията
- Стратегическите планове и корпоративните цели
- Краткосрочните визии за ръст на компанията и промишлеността
- Настоящите и предполагаемите стъпки на инфлация
- Очакваните стъпки на възвръщаемост на капиталните проекти
- Старостта и състоянието на съществуващото оборудване
- Новото технологическо развитие и необходимостта да се бъде конкурентен
- Предвижданите акции на конкурентите
- Релативните инвестиции в оборудването сравнено с промишлеността и селектираните конкуренти

Както може да се забележи планирането на капиталните разходи е една от най-важните функции в процеса на донасяне на решения от страна на мениджмънта. Процеса на планиране обезпечава единствена възможност такива проекти да се анализират един след друг и да се оценява техното допринасяне в бъдещите периоди. Плановите за дългосрочни капитални разходи стават отговорност на мениджмънта и се трансформират в планови задължения както се приближава времето за тяхна реализация.

4. Планиране на акционерския капитал

Капиталът се създава чрез първоначалното инвестиране на собствениците в претприятието, допълнителните инвестиции които се създават с времето, както и чрез нето-печалбата. Докато намаляването на капиталът се осъществява чрез неговата дистрибуция на собствениците (най-често чрез печалбите), също така и доколкото претприятието работи без печалба относно осъществява загуба. Структурата на изворите на средствата за

⁹ Willson, Anderson, Bragg. Цит. съч., с. 715.

капитално инвестиране е съставено от дългосрочните задължения и акционерския капитал. При управление с акционерския капитал, промената в същия трябва да се отразява в плановете, както в дългосрочен така и в краткосрочен план. За тези ентитети които притежават система на финансово планиране, последователността на дългосрочното планиране може да бъде следваща:¹⁰

- Финансовият мениджмънт на претприятието определя какво претставява ефикасна структура на капитала и за същото се прави договор по-между мениджмънта и борда на директори.

- Като стъпка в дългосрочното финансово планиране, излишъкът на търсените фондове спрямо тези които са налице се определя след години.

- По основа на дългогодишните нужди, добрата капитална структура, разходите за всеки сегмент от капитала и на всяка позиция с дългови, и ограниченията поради кредитните договори или мнението на мениджмънта, указват на нуждата дългосрочните фондове да се алоцират по-между дългосрочния дълг и капитала

- За нуждите на годишния бизнес план, акциите които се смятат за необходими в първата година на дългосрочния план се съчетават с другите годишни трансакции с цел да се определи плана за годината

По основание на предходно посоченото може да се каже че нуждите за допълнителен капитал на собственици са отнапред познати. Те могат да се планират с цел да се използва предимството на състоянието на пазара, от общо приетите условия, с резултат където разходите на капиталът е обикновено конкурентен. Процеса на годишно алоциране на фондовете по-между задълженията и капитала, зависи от спешността в постигането на капиталната структура и договорите за задълженията. Обаче, процеса на управление на капиталната структура включва, повече отколкото алоциране на новите капитални нужди по-между задълженията и капитала. Той също така включва и сигналите които указват на определени проблеми във връзка с фондовете, както и обезпечаването на защита спрямо неовластените акции на фондовете. Някои от стъпките които трябва да бъдат превзети от страна на финансовите мениджъри включват:¹¹

- Повече внимание трябва да се посвети на тези производствени линии които обезпечават по-висока стъпка на възвръщаемост на капитала сравнително с тези които искат или търсят релативно по-висок капитал, и които за резултат имат по-ниска стъпка на възвръщаемост. Трябва да се направи внимателна оценка на вземанията по години или очакваната възвръщаемост по години. Трябва да се наблюдават актуалните активности с цел да се утвърди дали ще се осъществи очакваното наголемяване на печалбата.

¹⁰ Willson, Anderson, Bragg. Цит. съч., s. 792.

¹¹ Willson, Anderson, Bragg. Цит. съч., s. 798.

- Последователното наблюдаване на пазарите на капитал с цел изследване когато трябва да се получи новият капитал. Съществуват няколко пазарни сигнали които трябва да се наблюдават, а които обезпечават знаци на устойчивост на пазара, за това дали пазара е преценен или потценен. Ще ги споменем следващите показатели:цена/печалба по акция, стъпка на печалба по акция, книговодствена ценност за акция и др..

- Трябва да се бъде внимателен при търсенето на по-евтините извори на капитал. Не само че разходите на капитала трябва да бъдат конкурентни, а и методите и условията трябва да бъдат приемливи.

- Периодична проверка на разходите от настоящите средства спрямо техния оборот.

- Анализ на настоящите инвестиции в средствата или за възможностите за по-добро използване. Стратегическото планиране указва на нещо повече от предвиждане на промените за всяка категория на средство. Това също указва на нуждата за анализ на оборота, за да се види къде могат да се направи подобрение.

- Свързването на предполагаемите сезонски инвестиции в средства-та с цел да се съкратят капиталните вземания. При процеса на стратегическо планиране трябва да се вижда отвъд оперативните очаквания, с цел паметно ползване на средствата.

При процеса на управление с акционерския капитал, вниманието трябва да се насочва на дългосрочното планиране на съответната капитална структура, с оглед на факта че същата се използва като основание за мъдрото донасяните решения за нуждите от евентуални заеми на средства. Допълнително трябва да бъдат прегледани и политиките относно практиките които са развиени или продължени с цел наголемяване на ценността на акционерите.

* * *

В днешните конкурентни условия на работа, задължително е за компаниите на направят значителни инвестиции във средствата които трябва да подобрят продуктивността и да използват технологическите предимства които са били налице в опремата за производство. Планирането на капиталните разходи е една от най-важните операции за дългосрочната финансова стабилност на която и да е компания която работи в частни пазарни условия. Генерално разходите за фиксираните средства търсят по-значими финансови ресурси, веднага донасяните решения трудно могат да се променят и инвестициите влияят на финансовите характеристики на претприятието за по-дълг временски период. Програмата за капитално инвестиране ще доведе до най-добри резултати само тогава когато в предвид се вземат най-добрите предложения и всички разумни алтернативи свързани със всяко предложение са предмет на анализ с цел скениране и оценяване. Като последствие от това, особено внимание се обръща на техниките за оценяване на предложенията за капиталните разходи. Планирането на

капиталните разходи претставява процес на проектиране на конструираните инвестиции и реинвестиране на организационните ресурси и последователно обръщане внимание на такива инвестиции. Структурата на изворите на средствата за капитално инвестиране е съставено от дългосрочните задължения и акционерския капитал. При процеса на управление с акционерския капитал, вниманието трябва да се насочва на дългосрочното планиране на съответната капитална структура, с оглед на факта че същата се използва като основание за мъдрото донасяните решения за нуждите от евентуални заеми на средства.

Библиография

1. William Ferrara, Frank P. Dougherty, Germain B. Boer: *Managerial Cost Accounting Planning and Control*; Houston, Dame Publications 1991.
2. Milton E. Usry, Lawrence H. Hammer, William K. Carter: *Cost accounting, Planning and control*, Sout-Western Publishing Co. Cincinnati 1990
3. Маркоски С., Недев Б.: *Сметководство на деловният менаџмент*, Университет „Св Кирил и Методий“, Скопје, 2003.
4. James D. Wilson, Janice M. Roehl – Anderson, Steven M. Bragg: *Controllershship; The Work of the Managerial Accountant. Sixt Edition* – John Wiley and Sons, Inc 1999.
5. Belverd E. Needles, Henry R. Anderson, James C. Caldwell: *Principles of Accounting, Fifth Edition*, Houghton Mifflin Company 1993
6. Шуклев. Б: *Менаџмент*, Икономически факултет, Скопје 2004